

Cens d'ocells aquàtics hivernants de la conca de l'Alt Ter (el Ripollès, Osona i la Selva):

14 de gener de 2023

Sectors visitats de la conca del Ter:

TER 1 Camprodon - Riera de Vallfogona (Les Llosses-La Farga de Bebié).

Coordinador: Ferran González-Prat (650 12 46 01; fgprat@gmail.com), amb un total de 9 participants voluntaris.

TER 2 Riera de Vallfogona (Les Llosses- La Farga de Bebié) - Pont de Borgonyà (Sant Vicenç de Torelló).

Coordinador: Jordi Viver (645 23 10 76, jordi.viver@uvic.cat), amb un total de 5 voluntaris.

TER 3 Pont de Borgonyà (Sant Vicenç de Torelló) - Pont de la Gleva (Les Masies de Voltregà-Manlleu).

Coordinador: Joan Culi (690 70 67 31; jculi@xtec.cat), amb un total de 9 participants.

TER 4 Pont de la Gleva (Les Masies de Voltregà-Manlleu) - L'Esquerda (Les Masies de Roda).

Coordinadors: Marc Ordeix (628 26 83 21; marc.ordeix@uvic.cat) i Carles Durà (688 740 949, carles7292@gmail.com), amb un total de 18 participants.

Jóques: Miquel Gómez (la Devesa de Manlleu).

TER 5 Pont vell de Roda (Roda de Ter) – Presa del Pantà de Sau (Osona).

Coordinador: Joan Aymerich (667 68 51 31; jaigaco@gmail.com), amb un total de 2 participants.

TER 6 Embassaments de Susqueda i el Pasteral (La Selva).

Coordinador: Jordi Baucells (629 55 25 56; jbaucells@biodiversitat.cat), amb un total de 2 participants.

TER 7 Riu Gurri, des del pont de l'Eix Transversal (C-25) fins al pas del Molí d'en Valls (Gurb).

Coordinador: Martí Franch (669 35 07 76; franch.marti@gmail.com)

Jóca EDAR de Vic: Pere Parés i Marc Ordeix

TER 8 Estany temporal de la Torre d'en Franc (Vic).

Coordinador: Martí Franch (669 35 07 76; franch.marti@gmail.com)

Participants: Martí Franch

TER 10 Pla de Sant Francesc (Vic).

Coordinador: Martí Franch (669 35 07 76; franch.marti@gmail.com)

Participants: Martí Franch

TER 11 Joca de gavians (Teulada Puigneró a Roda de Ter / Sau).

Coordinador: Martí Franch (669 35 07 76; franch.marti@gmail.com)

Participants: Martí Franch

TER 12 El Raurell (Folgueroles).

Coordinador: Martí Franch (669 35 07 76; franch.marti@gmail.com)

Participants: Martí Franch

Altres sectors visitats, de la conca del Besòs i del Llobregat:

LLO 1 Pantà de Santa Creu de Jutglar (Riera Gavarresa, Olost)

Coordinador: Marc Vilella (679 77 54 65; marc.vilella16@gmail.com)

LLP 1 Pantà de Vila-rasa (Sant Boi de Lluçanès)

Coordinador: Marc Vilella (679 77 54 65; marc.vilella16@gmail.com)

LLP 2 Bassa de Cal Fusta (Perafita)

Coordinador: Marc Vilella (679 77 54 65; marc.vilella16@gmail.com)

METODOLOGIA

El cens anual d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, que es porta a terme anualment cada mes de gener des de l'any 1989, es fa amb la participació d'observadors voluntaris, la majoria, membres del Grup d'Estudi i Defensa de la Natura del Ripollès, el Grup d'Anellament de Calldetenes – Osona, el Grup de Naturalistes d'Osona (ICHN – IEC) i el Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis – UVic – UCC, des d'on es coordina. Enguany hi han participat un total de **48 persones**.

Els observadors es reparteixen en grups, principalment des de la sortida dels sol, a partir de les 8.00 h, per censar sectors de riu, preferentment a peu o, si no és possible, combinant trossos a peu i amb cotxe. A més, al capvespre es visiten jóques (llocs on els ocells van a joc, a dormir) de corb marí gros, gavià argentat i espècies diverses d'ardeids.

Durant el cens, s'apunten tots els ocells observats, encara que no siguin ocells aquàtics. També s'hi inclouen, si n'hi ha, els ocells no comptabilitzats (NC) i no identificats (NI). Si es reconeixen rastres de mamífers o se'n veu algun (rata, rata d'aigua o ratbuf, senglar, guilla, teixó, llúdriga, visó americà...) també se'n pren nota.

METEOROLOGIA I HIDROLOGIA

El 14 de gener del 2023 va ser un dia assolellat i força fred, amb boira en alguns trams, (Font: Observatori de Vic i d'Orís, Servei Meteorològic de Catalunya).

Els embassaments de Sau i Susqueda estaven molt més buits que l'any anterior: Sau estava al 19,13% de la seva capacitat (31,62 hm³) i Susqueda al 39,40% (91,80 hm³), immersos en un període de sequera molt important a tota la conca del Ter (i al conjunt del país). A més a més, els volums d'aigua eren força desiguals: molt més ple el de Susqueda, riu avall, que no pas el de Sau.

COMENTARIS GENERALS

El gener de 2023 es van comptar un total de 9.344 ocells de 83 espècies diferents. De tots els ocells observats, se'n destaca la informació següent:

Corb marí gros (*Phalacrocorax carbo*): Al cens del gener del 2023, com s'ha fet els altres anys, es consideren principalment les dades de les jóques (on es concentren al capvespre per dormir). Els darrers anys, gran part dels corbs marins del tram mitjà i alt del Ter s'havien concentrat a la jóca del Cingle del Grau, a l'embassament de Sau. El gener del 2023 la quantitat de corbs marins d'aquesta jóca va suposar la meitat dels comptats a Osona: 104 individus el dia del cens.

Des del 2016, arrel del cens d'ocells hivernants i comptant amb la participació d'un bon nombre de voluntaris, es va intentar identificar altres jóques d'aquesta espècie a la comarca

d'Osona i fer-ne un seguiment, com el que ja es feia a la jóca del Cingle del Grau. Sota la coordinació del Grup d'Anellament de Calldetenes-Osona, s'han anat seguint setmanalment les jóques del pont del Pelut a Torelló, la resclosa de Gallifa, la riba del ter a Espadamala de Baix entre les Masies de Voltregà i Torelló, la Devesa de Manlleu, el Cingle del Grau al pantà de Sau i la jóca de Taradell i Salou, a les Masies de Roda.

El mateix cap de setmana del cens d'hivernants de 2023, es van comptar 221 corbs marins grossos entre totes les jóques d'Osona, essent la jóca de la cinglera del Grau, amb 104 individus, la més poblada (vegeu la Figura 1).

El seguiment d'aquestes jóques al llarg de l'hivern pot aportar informació complementària d'aquesta espècie i permet detectar alteracions i/o desplaçaments. A més a més, l'acumulat de dades, any rere d'any, pot mostrar canvis de volums poblacionals, alteracions dels períodes d'arribada i de partida d'aquesta espècie a les nostres contrades, entre d'altres.

Les dades d'aquest hivern, tant del dia del cens com del seguiment de tota la hivernada, mostren una disminució del nombre de corbs marins grossos en relació a les dades de 2022, valors que s'equiparen als de fa dos anys (hivern 2020-21), quan es van comptar únicament 185 corbs marins grossos. L'any 2019 els corb marins grossos va tenir una forta davallada respecte del 2018, amb menys de la meitat d'individus. Els anys 2020 i 2021 s'ha mantingut aquesta tendència a la baixa, tot i que més suau. Aquestes oscil·lacions poden ser degudes a la climatologia de les àrees de cria i d'hivernada, però tampoc no se'n poden descartar altres causes, com la caça.

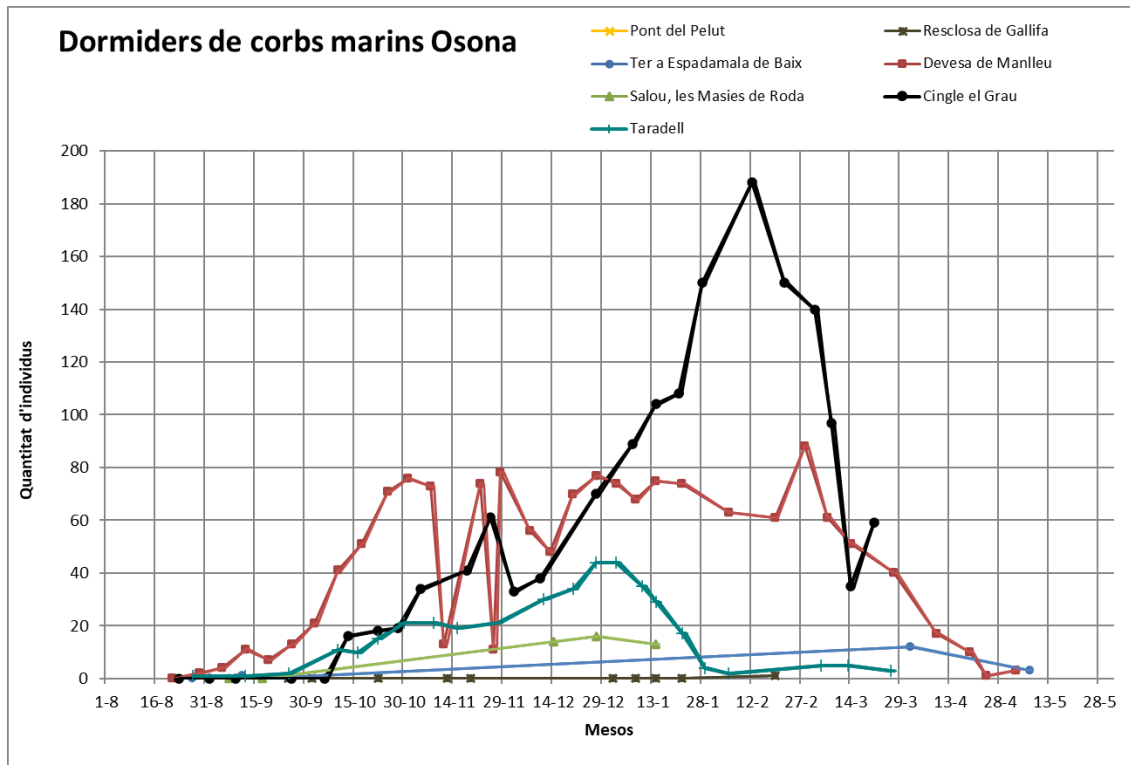

Figura 1. Seguiment de les jòques conegudes de la comarca d'Osona des de l'agost de 2022 fins al juliol de 2023 – període d'hivernada 2022-2023-. Font: Seguiment del Grup d'Anellament de Calldetenes – Osona.

La cinglera del Grau, a l'embassament de Sau, es manté com els darrers anys com la jòca més nombrosa de l'Alt Ter (aigua amunt dels embassaments), arribant a superar els 188 individus al febrer. Les dades d'aquesta jòca, la més nombrosa d'aquest tram ja tenen valor per elles mateixes perquè permeten valorar les oscil·lacions d'aquesta espècie els darrers anys. A més a més, se'n disposa de dades en continu des de l'any 2009, que permeten veure'n una certa evolució (vegeu la Figura 2).

La sèrie de dades de la jòca de la cinglera del Grau de Sau permet veure que les hivernades dels darrers anys (des del 2018-19), com s'observava a tot l'Alt Ter, el nombre de s marins grossos és molt inferior al que s'havia registrat fins llavors. A més, els nombres màxims no arriben als 250 individus mentre que anys anteriors s'havien superat els 400 durant més de dos mesos. D'altra banda, la gràfica de la figura 2 també mostra com l'arribada més important de corbs marins grossos en hivernades anteriors es produïa entre novembre i desembre (a partir de primers de desembre ja es veien nombres màxims a la joca), mentre

que la tendència de les darreres 4 o 5 hivernades mostra un creixement més suau fins a mitjans de gener i no s'assoleixen els màxims fins al febrer (corba de color vermell més gruixut el darrer any, corbes blau cel, taronges i vermella els últims anys).

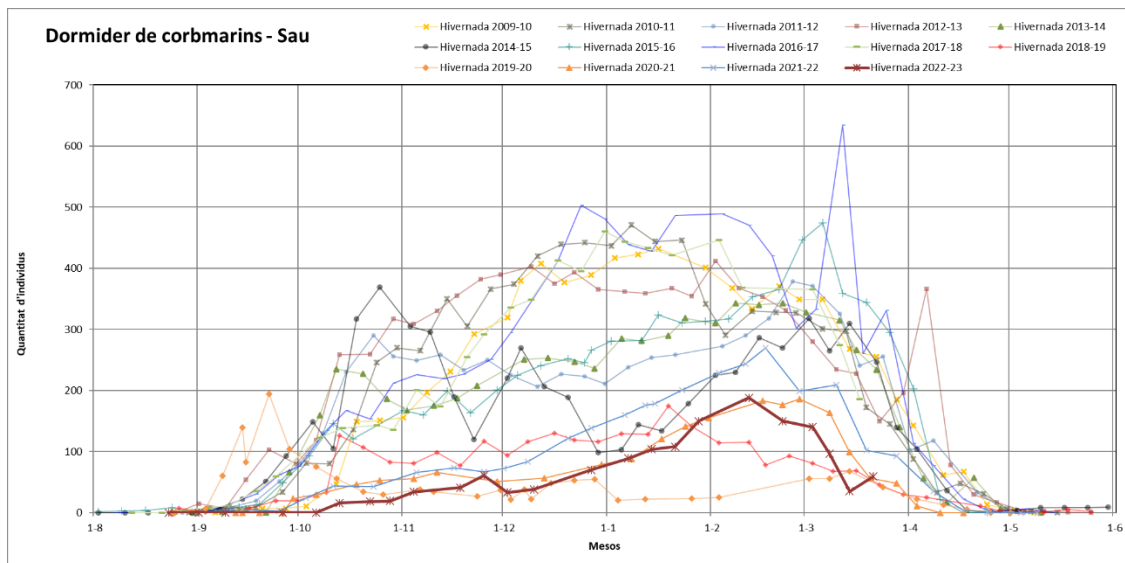

Figura 2. Variació de corbs marins grossos (*Phalacrocorax carbo*) a la jóca de l'embassament de Sau des del 2009 fins al 2023 (en blau línia més gruixuda). Font: Seguiment del Grup d'Anellament de Calldetenes – Osona (Joan Aymerich).

Gavià argentat (*Larus michahellis*): durant el cens de 2023, com ja s'ha fet altres anys, s'han comptat els gavians en una jóca situada a les teulades de l'antiga fàbrica de Puigneró a Roda de Ter. Tot i que també s'han observat gavians argentats als diversos trams del riu Ter, pel total del cens, només s'han comptabilitzat els d'aquesta jóca: un total de 1.020 gavians.

A la Figura 3 s'observa una disminució dels gavians comptats en comparació amb els dels darrers anys. L'any 2021 s'havien superat els 2.000 exemplars a la jóca.

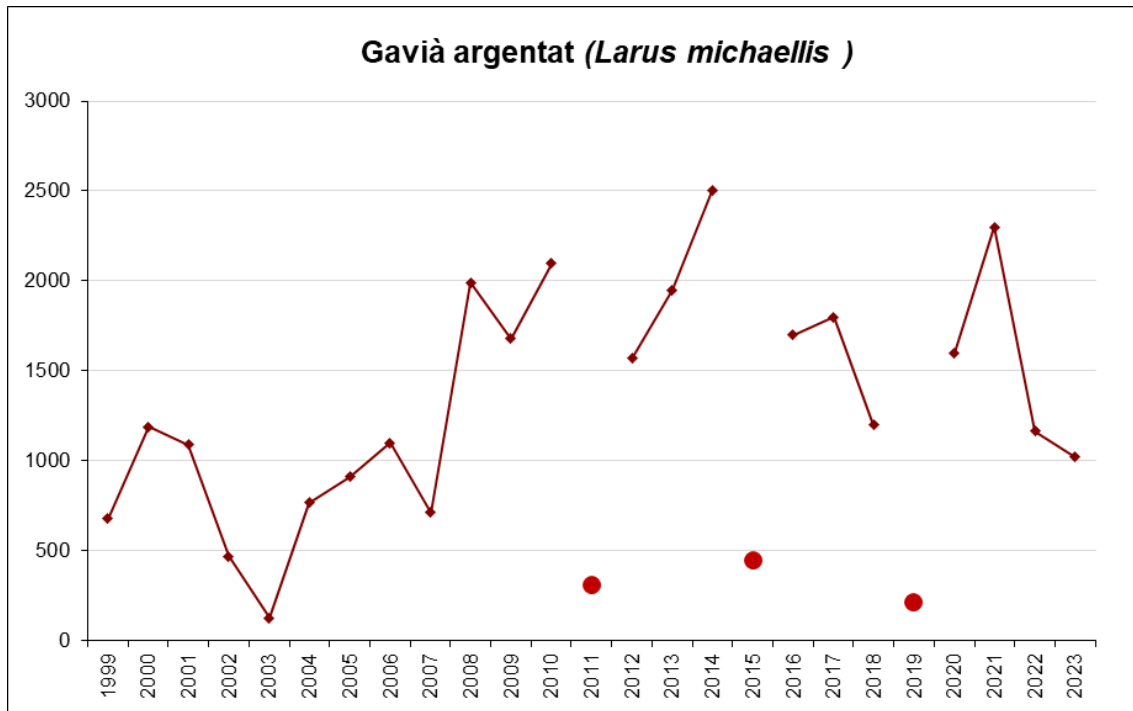

Figura 3. Variació de la població de **gavià argentat** (*Larus michaellis*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 al 2023. Dels anys 2011, 2015 i 2019 no es disposa de dades de la jóca principal de gavians a l'Alt Ter.

Gavià fosc (*Larus fuscus*): es tracta d'una espècie poc abundant a la comarca d'Osona, que normalment es veu associada a grups de gavians argentats.

De la mateixa manera que els gavians argentats, ardeids i corbs marins, les dades totals provenen de recompte de les jóques. Concretament, a la jóca de les teulades de l'antiga fàbrica de Puigneró a Roda de Ter. Enguany, n'hi havia 7 enmig del grup de més d'un miler de gavians argentats de la mateixa jóca. Aquest és un nombre inferior als comptabilitzats els anys anteriors; l'any 2022 n'hi havia 12 i l'any 2021, 24.

Ànec collverd (*Anas platyrhynchos*): el poblament d'aquesta espècie, que els últims anys havia estat estable, es va reduir el 2020 pràcticament la meitat (Figura 4), passant de 1.529 ànecs collverds l'any 2019 a 823. Aquest fet sembla associat al brot de botulisme detectat l'estiu de 2019 al riu Gurri a Vic i Gurb i també al Ter a Manlleu, que va comportar la mort de molts ànecs. L'any 2021 es va observar una baixada lleugera d'ànecs respecte de l'any

anterior, amb 767 ànecs collverds, mentre que a partir de l'any 2022 el poblament d'aquesta espècie es va tornar a recuperar, arribant a 1.290 individus el 2022 i 1.357 el 2023.

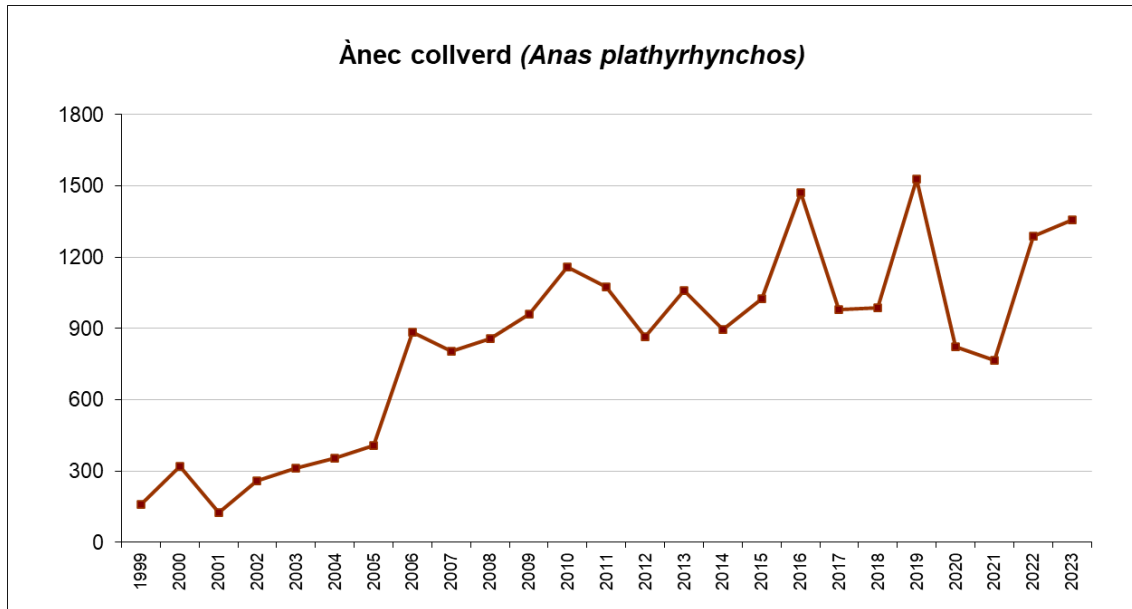

Figura 4. Variació de la població d'ànec collverd (*Anas platyrhynchos*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Agró blanc (*Casmerodius albus*): l'agró blanc ha tingut una expansió a tot Europa i també al nostre país. Al cens d'ocells hivernants a la comarca d'Osona fa uns 15 anys que s'hi detecta un nombre relativament petit, entre 10 i 20 exemplars (vegeu la Figura 5). Al cens d'enguany es van comptar 10 individus. Durant el control de jóques dels corbs marins coordinat pel Grup d'Anellament de Calldetenes – Osona s'han observat també els agrons blancs que hi anaven a dormir, però no s'han buscat expressament jóques d'agró blanc. Degut a la falta de dades de jóques d'aquesta espècie, s'ha considerat el total de les dades obtingudes durant el cens matinal.

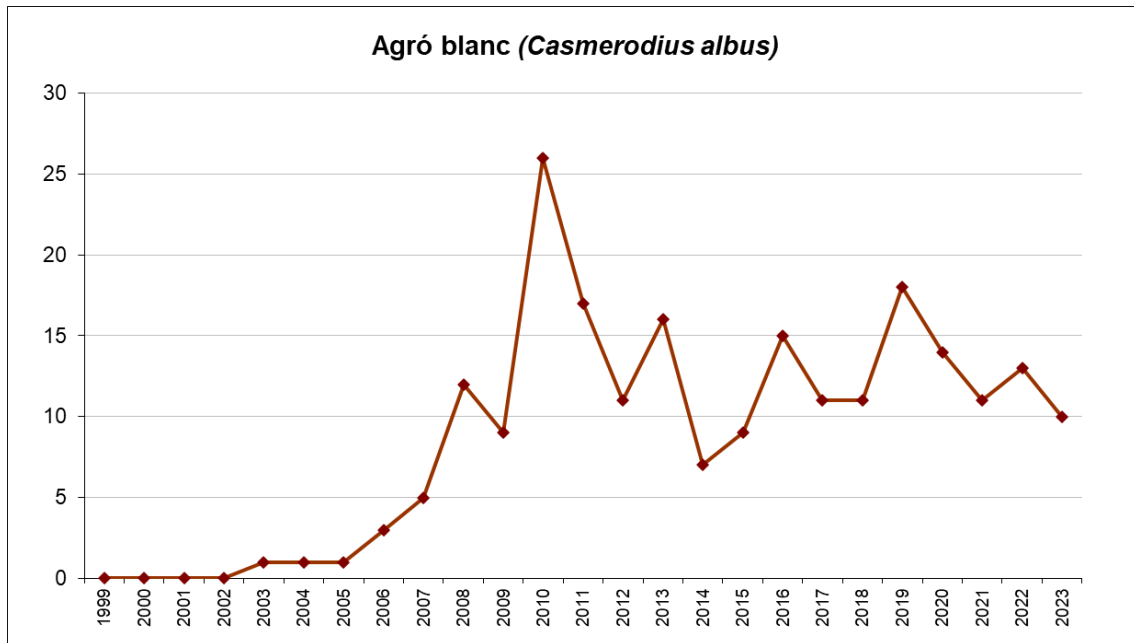

Figura 5. Variació de la població d'agró blanc (*Casmerodius albus*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Bernat pescaire (*Ardea cinerea*): és l'ardeid més estès com a hivernant, tot i que també hi és present i abundant com a nidificant. Presenta unes oscil·lacions interanuals, entre 60 i 90 exemplars. Aquest any 2023 se n'han comptat 126, el nombre més elevat dels darrers 25 anys (Figura 6).

Aquesta espècie, però, a l'hivern també abunda enmig dels camps i, per això, algun any probablement ha estat infravalorada. Per comptabilitzar els individus reals presents a Osona, també seria bo controlar-ne les jòques, perquè tot fa pensar que no es coneixen totes amb prou detall.

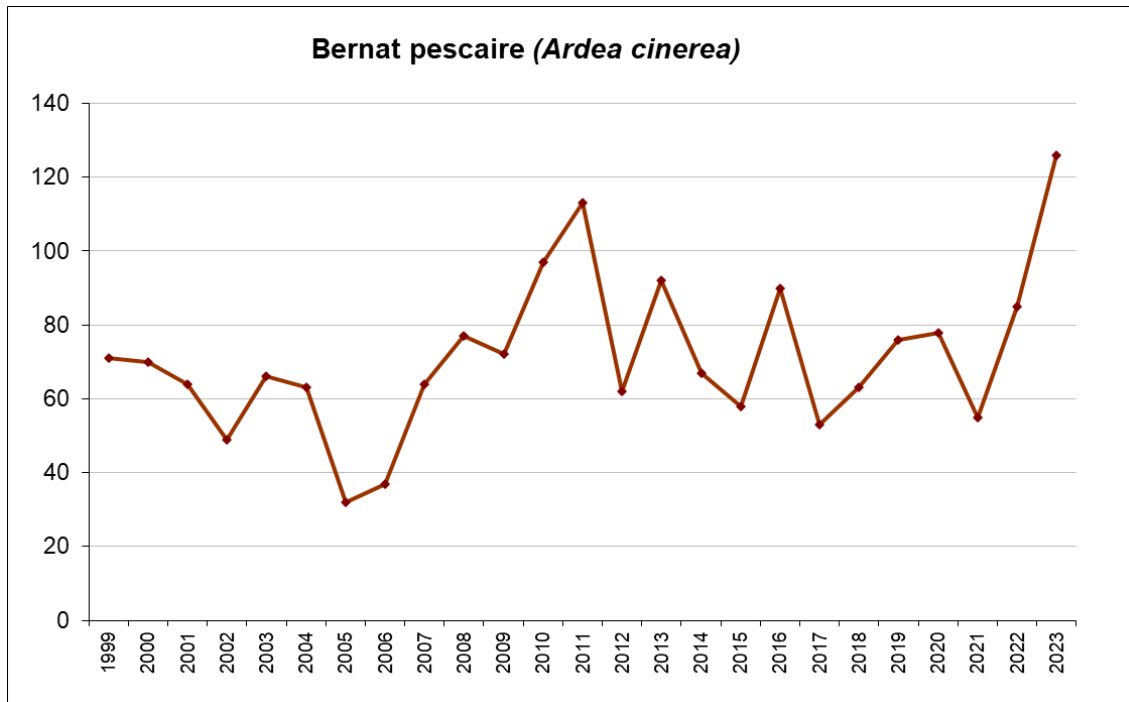

Figura 6. Variació de la població de bernat pescaire (*Ardea cinerea*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Esplugabous (*Bubulcus ibis*): les observacions hivernals d'aquest ardeid, present a la plana de Vic des dels anys 1990, han oscil·lat entre els 15 i els 50 exemplars. Això no obstant, alguns anys se n'ha detectat jòques més nombroses, que van canviant de localització al llarg de l'any. El 2023 la única jòca d'esplugabous coneguda durant els dies del cens estava establerta a l'Estació Depuradora d'Aigües Residuals (EDAR) de Vic: el 30 de gener se n'hi van comptar 105.

Com altres anys, el nombre d'esplugabous controlats a les jòques és molt superior al del cens diürn; enguany durant el cens diürn només es va observar un esplugabous.

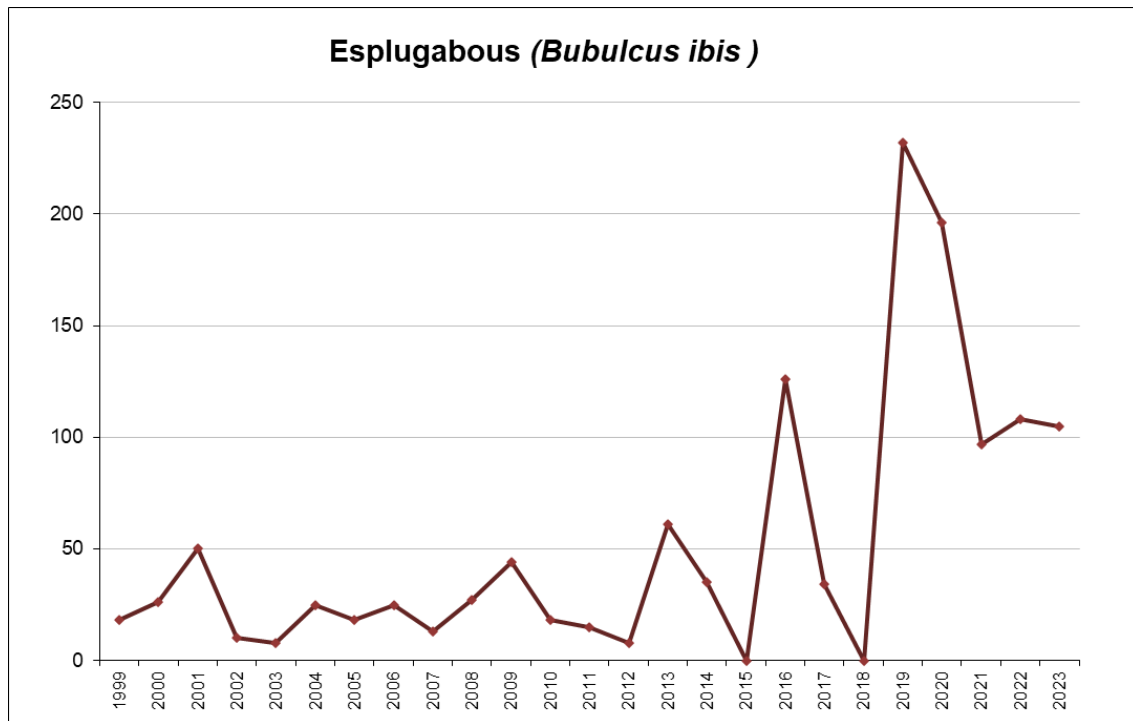

Figura 7. Variació de la població d'esplugabous (*Bubulcus ibis*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Martinet blanc (*Egretta garzetta*): és poc abundant a l'hivern al conjunt de l'Alt Ter, tot i que hi augmenta notablement com a nidificant. El seu poblament oscil·la entre 1 i 10 individus. El dia del cens de l'any 2023 només es va observar un martinet blanc a tot el recorregut de l'Alt Ter (Figura 8).

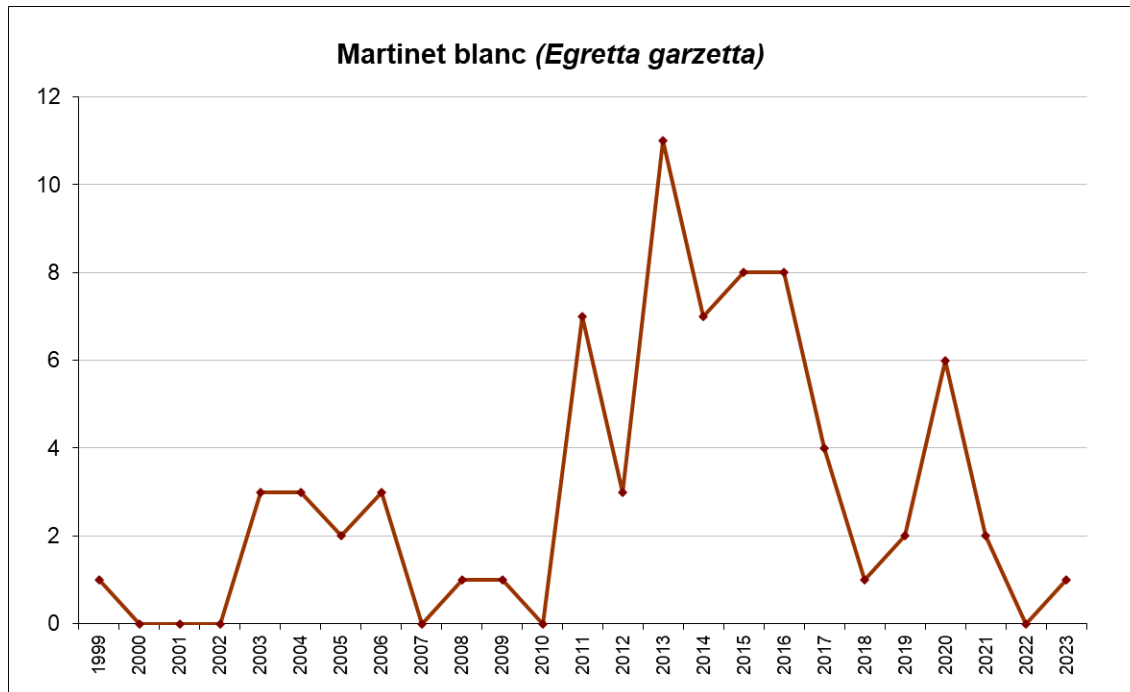

Figura 8. Variació de la població de martinet blanc (*Egretta garzetta*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Merla d'aigua (*Cinclus cinclus*): Al llarg dels anys s'observa una tendència a l'alça d'aquesta espècie. La presència i l'augment de la merla d'aigua és interessant perquè, d'acord amb diversos estudis, es tracta d'un bon bioindicador de la qualitat de l'aigua.

Durant el cens d'aquest any es van detectar 69 merles d'aigua, una mica per sota dels 80 de l'any 2022 però encara per damunt dels valors registrats anys anteriors.

Blauet (*Alcedo atthis*): el blauet és una altra espècie d'ocell molt lligada al medi aquàtic, per la seva dieta piscívora, que s'ha associat sovint a una bona qualitat de l'ecosistema fluvial. Al tram alt i mitjà del Ter s'hi va detectar un augment progressiu des de 1999 fins al 2008, quan es van arribar a comptar 32 individus al llarg del cens hivernal. Entre els anys 2013 i 2018, les dades del cens d'ocells hivernants van mostrar una davallada del nombre de blauets observats, fins a arribar, l'any 2018, a només 3 ocells al llarg de tot el tram. A partir

del 2018 però, el poblament de blauets ha tornat a anar a l'alça i l'any 2023, se n'han comptat 24 individus, un dels valors més elevats de la sèrie de dades de la que es disposa.

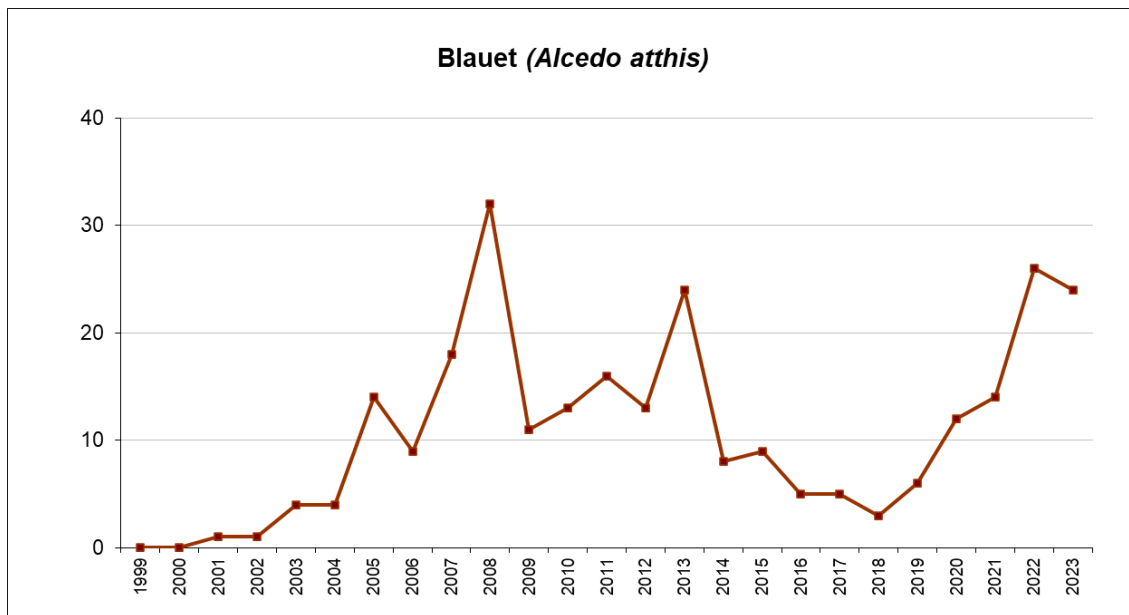

Figura 9. Variació de la població de blauet (*Alcedo atthis*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Pit-roig (*Erithacus rubecula*): el pit-roig és una espècie no estrictament lligada al medi aquàtic però que, com la resta d'espècies d'ocells observades durant el cens, es comptabilitza anualment. Es tracta d'una espècie present tot l'any a la Selva, Osona i el Ripollès però que a l'hivern pot veure augmentar les seves poblacions amb individus procedents del nord d'Europa. Els pit-roigs comptabilitzats durant el cens d'ocells hivernants, per tant, pot variar en funció dels que arriben com a hivernants, i fluctuar en funció de la intensitat del fred a les zones de procedència d'aquests ocells. L'any 2023 l'arribada de pit-roigs va ser una mica superior a la de l'any passat: s'hi van comptar 299 individus, sense arribar al màxim registrat de 2021, amb gairebé 600 exemplars al conjunt del tram censat.

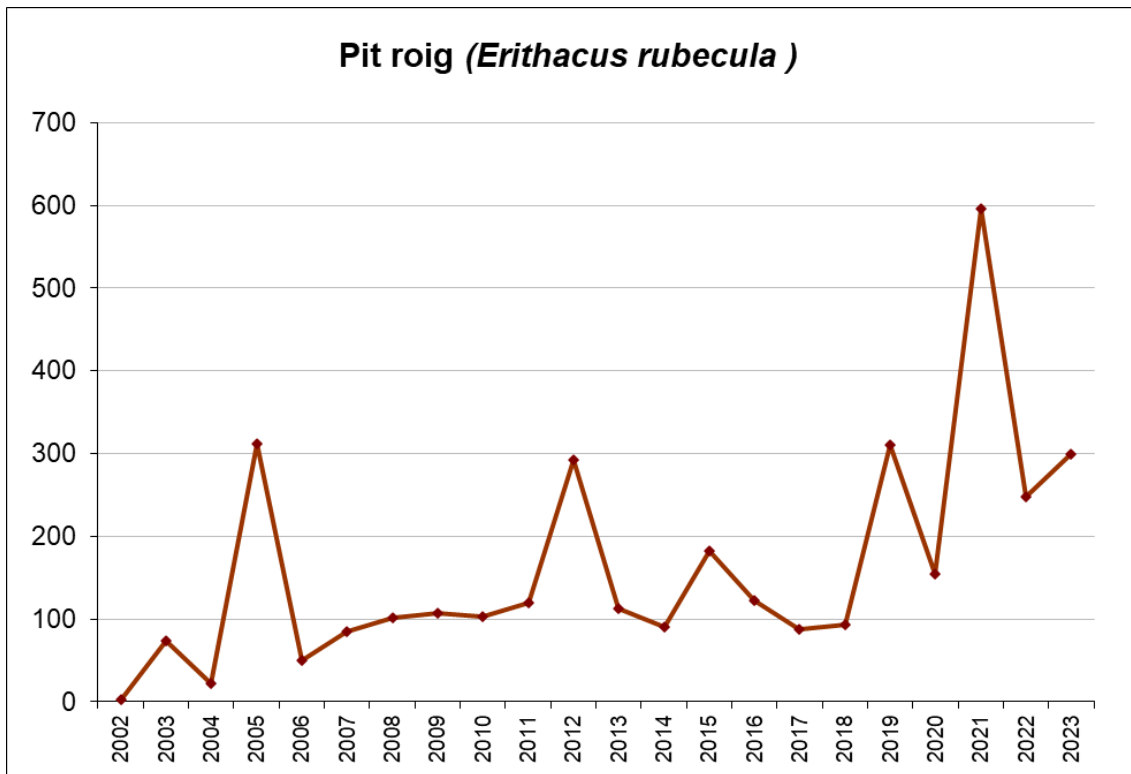

Figura 10. Variació de la població de pit-roig (*Erithacus rubecula*) detectada al cens d'ocells aquàtics hivernants de l'Alt Ter, des del 1999 fins al 2023.

Altres espècies

Del 2023 també es pot destacar l'observació d'una espècie poc habitual a la comarca d'Osona: la gamba verda (*Tringa nebularia*). Es tracta d'una espècie limícola pròpia d'aiguamolls litorals com el delta de l'Ebre o els aiguamolls de l'Empordà. La primera cita d'aquest hivern va ser el dia 28 de desembre (Albert Pedro Font, font: Ornitho.cat) i la darrera el 14 d'abril de 2023. Per tant, es va anar veient repetidament al llarg de tot l'hivern a la mateixa zona, prop de la zona esportiva de Manlleu. Una altra espècie curiosa observada durant el cens va ser el pela-roques (*Tichodroma muraria*), en una cinglera de la raconada de les Gorgues, a la riba esquerra del pantà de Sau. Enguany, degut a la sequera perllongada que ha patit la conca del Ter, el nivell dels embassaments de Sau i Susqueda es van situar a mínims històrics i això va permetre deixar al descobert més parets i penya-segats òptims per a aquesta espècie.

D'altra banda, també es pot destacar l'observació de becadells comuns (*Gallinago gallinago*), sobretot els 6 del tram final de riu Gurri i els 8 a l'Alt Ter a Cal Gat, entre Ripoll i Sant Joan de les Abadesses.

Conclusions finals

El nombre total d'ocells aquàtics hivernants censats el gener de 2023 va ser de 9.410 individus, força superior al de l'any anterior però semblant al de l'any 2021. Aquest valor sol estar molt lligat al nombre de gavians comptabilitzats a la jóca de Roda de Ter, tot i que enguany ha estat inferior a altres anys (amb només 1,020 gavians) però el nombre total d'ocells observats al conjunt de l'Alt Ter ha estat igualment elevat.

Manlleu, juliol de 2023

Laia Jiménez Saldaña i Marc Ordeix i Rigo

Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

Museu del Ter. Plaça de les dones del Ter, 1 - 08560 Manlleu (Osona).
TEL: (+34) 93 851 51 76 / (+34) 628 26 83 21. FAX: (+34) 93 851 27 35.
cerm@uvic.cat / <http://mon.uvic.cat/cerm> / [@cerm_uvic](https://www.instagram.com/cerm_uvic) / [@cerm-uvic](https://www.facebook.com/cerm-uvic)